საქართველოს საზოგადოებისათვის კარგადაა ცნობილი, რომ უკანასკნელ პერიოდში, მეტადრე 1987-1989 წლებში, საქართველოში მწვავედ აკრიტიკებდნენ წყალსაცავებისა და წყალსაცავიანი ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობას. ამისათვის გამოყენებული იყო მასობრივი ინფორმაციისა და სხვა საშუალებანი: რესპუბლიკური და ადგილობრივი ჟურნალ-გაზეთები, რადიო, ტელევიზია, სპეციალურად გამართული მიტინგები, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილები და სხვ.

ჰიდროელექტროსადგურებისა და ყოველგვარი წყალსაცავების მშენებლობის მოწინააღმდეგეთა შორის სავსებით ნათლად გამოიკვეთა კატეგორიულ უარმყოფელთა გარკვეული წრე, რომელმაც მიიქცია ჩვენი საზოგადოების ყურადღება. მაგრამ საქმე ის არის, რომ ამ გარემოებამ საზოგადოების გარკვეული ნაწილი ნეგატიურად განაწყო ჰიდროენერგეტიკული და წყალსამეურნეო მშენებლობებისადმი, რაც ერთობ დასანანია. და მით უფრო იმიტომ, რომ ემოციებს აყოლილთ მოგვიდუნდა გონიერების სიფხიზლე. ვფიქრობთ, საზოგადოების ის ნაწილი, რომელიც ცალმხრივი, ხშირად ტენდენციური ინფორმაციების გავლენის ქვეშ მოექცა, მალე დარწმუნდება ან შეიძლება კიდევაც დარწმუნდა, რომ ის წინადადებანი, რომელთაც „უარმყოფელნი“ გვთავაზობენ, მიუღებელია საქართველოსათვის როგორც ეკონომიკური და პოლიტიკური დამოუკიდებლობისაკენ მიმავალი ქვეყნისათვის.

საქართველოს დღეს საკმაოდ რთული ეროვნული პრობლემები აქვს გადასაწყვეტი, მრავალი საზრუნავი გაუჩნდა ცალკეულ რეგიონებში და ამდენად გაუმართლებლად მიგვაჩნია მიტინგებისა თუ [illegible] ფორმით წარმართვა, როგორიც გამოვლინდა ხუდონჰესისა და სხვა ჰიდროენერგეტიკული და წყალსამეურნეო მშენებლობის ობიექტების (მდ. რიონზე ნამახვანის ჰესების კასკადის, ლაკბეს, ილტოს წყალსაცავების), ხოლო ამ ბოლო დროს მდ. არაგვის ხეობაში მშენებარე ჟინვალის ჰიდროკომპლექსისა და მაგისტრალური გაზსადენის მაგალითებზე. უკანასკნელ შემთხვევაში მიტინგები თუ ეგრეთ წოდებული სემინარები ეწყობოდა მთის სოფლების აღორძინების ეგიდით. მაგრამ ფაქტობრივად ეს ღონისძიებანი მიმართული იყო დედაქალაქისათვის მეტად მნიშვნელოვანი წყალსამეურნეო-ენერგეტიკული დანიშნულების წყალსაცავის წინააღმდეგ, რომელსაც ჯერ კიდევ არ მიუღ-

ობანი: ცალკეული მშენებარე, თუ საექსპლუატაციოდ გადაცემული ობიექტის ლიკვიდაცია არამართებული, ცალმხრივი დაწოლის ზეგავლენით. მიგვაჩნია, რომ საქართველოში არ გვაქვს სალიკვიდაციო არც მძლავრი ჰიდროელექტროსადგური იმ მიზეზით, რომ მის კაშხალს (წყალსაცავს) გარღვევის საშიშროება ემუქრება, და არც მშენებარე ჰიდროენერგეტიკული თუ წყალსამეურნეო-ირიგაციული დანიშნულების ობიექტები, რომელთა განხორციელება გამოუსწორებელ ეკოლოგიურ ზიანს მიაყენებდა ჩვენს ბუნებას. შეიძლება ვილაპარაკოთ მხოლოდ ცალკეული ობიექტების შესახებ, რომელთა მშენებლობის პროექტებში არ არის საკმარისი მოცულობით გათვალისწინებული ბუნების დაცვისა და დაზიანებული ლანდშაფტების რეკულტივაციის ღონისძიებანი, ეკოლოგიური ასპექტები. ასეთი საკითხები უნდა დამუშავდეს და გადაწყდეს მშენებლობის პროცესში მისი რამდენადმე დაყოვნების ან ხანმოკლე შეჩერების ხარჯზე. ჩვენ ისე მდიდარი როდი ვართ, რომ არაფრად მივიჩნიოთ და გულგრილად ხელი ჩავიქნიოთ ჰიდრომშენებლობებში ჩადებულ ასეულ მილიონობით მანეთ კაპიტალდაბანდებებზე. გვაქვს კი ამისათვის განსაკუთრებით სერიოზული საფუძველი? მიგვაჩნია, რომ ამის საფუძველი ჩვენ არ გვაქვს.

გვაპატიოს ჩვენი საზოგადოების იმ ნაწილმა, რომელსაც ნებსით თუ უნებლიეთ წვლილი აქვს საქართველოში შექმნილი ენერგეტიკული კრიზისის გაღრმავებაში, რომელიც, როგორც ჩანს ისედაც მოხდებოდა საბჭოთა კავშირის დემონტაჟის მიმდინარე პროცესში, მაგრამ არა ისეთი მკვეთრი ფორმით, როგორიც ბოლო ორი წლის მანძილზე. საქმე ის არის, რომ ხუდონჰესის მშენებლობის ლიკვიდაციით გამოუსწორებელი ზიანი მივაყენეთ საქართველოს ჰიდროენერგეტიკული მშენებლობის საქმეს საერთოდ, ხოლო კერძოდ, მის მშენებელთა მწყობრ კოლექტივს, რომელიც ჩამოყალიბდა ენგურის მძლავრი ჰიდროელექტროსადგურისა და მის გამყვან წყალსატარზე (მდ. ერისწყლიდან შავ ზღვამდე) შექმნილი ოთხი ვარდნილჰესის კასკადის მშენებლობის ხანგრძლივ პროცესში. ასეთი მდიდარი პრაქტიკული გამოცდილების მქონე დიდი ჰიდროსამშენებლო ორგანიზაცია ამჟამად ფაქტობრივად დაშლილია, ან თუ სულდგმულობს, მხოლოდ პროფილშეცვლილი. ობიექტის მიმ-

წყალსაცავიან ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობის წინააღმდეგ იმ მოტივით, რომ საქართველო მცირემიწიანი რესპუბლიკაა და „სადა აქვს მას დასატბორი მიწები და საძოვრები, დასაძირი ტყეები“ და ა. შ. ამას ემატება ისიც, რომ შედარებით დიდი წყალსაცავების ფარგლებში იქმნება მიკროკლიმატი, რომელიც ერთგვარ გავლენას ახდენს მიმდებარე ტერიტორიის კლიმატზე სანაპირო ზოლიდან, დაახლოებით 2-3 კილომეტრის ფარგლებში (აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებისათვის ფრიად დადებით გავლენას). ასევე წყალსაცავის შეტბორვის დიდი სიმაღლის შემთხვევაში არ არის გამორიცხული ეგრეთ წოდებული „აღძრული მიწისძვრების“ წარმოშობა, რომ წყალსაცავების შექმნით დასავლეთ საქართველოს მდინარეებს ველარ შეაქვთ შავ ზღვაში მყარი ნატანის საჭირო რაოდენობა და ამის შედეგად ირღვევა მისი პლაჟების წარმოქმნისა და შენარჩუნების პროცესები (თუმცა, ამ პროცესებზე ზღვის სანაპირო დინება, ანთროპოგენული ზემოქმედებანი და სხვა ფაქტორებიც ახდენენ გავლენას).

თუ მართლაც, წყალსაცავების შექმნის საკითხს მხოლოდ ნეგატიური თვალთახედვით შევაფასებთ და არაფრად მივიჩნევთ მათ უაღრესად მნიშვნელოვან დადებით მხარეებს (მდინარის ნაკადის ენერგეტიკული, წყალსამეურნეო, სასმელი და ტექნიკური წყალმო-

ქტით მისი სარკის ზედაპირის ფართობი შეადგენს 5,2 კვადრატულ კილომეტრს. როგორც ვხედავთ, არც ერთია „გიგანტური“, არც მით უფრო მეორე. პერსპექტივაში ორი ზემოხსენებული ჰიდროელექტროსადგურის ტოლფასი სიმძლავრის წყალსაცავიანი ჰესების მშენებლობა გამორიცხულია. ასე რომ, ჩვენი საზოგადოებრიობის იმ ნაწილს, რომელმაც შეშფოთება გამოთქვა ეგრეთ წოდებული „გიგანტური“ წყალსაცავების თაობაზე, შეუძლია დამშვიდებული იყოს. რაკი სიტყვამ მოიტანა, აქვე დავძენთ, რომ პრესაში და ზოგიერთ პერიოდულ გამოცემაში წამოყენებული „ბრალდება“ საქართველოს ჰიდროენერგეტიკულ მშენებლობაში „გიგანტომანიით გატაცების“ თაობაზე არათუ უმართებულო, აბსურდულადაც მიგვაჩნია. ასეთი ტექნიკური ლაფსუსი მხოლოდ არასპეციალისტს თუ ეპატიება.

წყალსაცავის შესაქმნელად შვეიცარიის ერთი პატარა მდინარის ვიწრო ხეობაში აგებულია 284 მეტრი სიმაღლის ბეტონის გრავიტაციული კაშხალი „გრანდ დიქსანსი“, რომელიც ამ ტიპის კაშხალებს შორის ყველაზე მაღალია მსოფლიოში. მაგრამ არც ტექნიკურ ლიტერატურაში, არც სპეციალურ თუ პოპულარულ გამოცემებში არ შევხვედრივარ მტკიცებას იმის შესახებ, რომ შვეიცარიის ჰიდროენერგომშენებლ-

ჰიდროენერგომშენ

მარაგებისა და სხვა დანიშნულების რეგულირება), რომელთაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭებათ საქართველოს ჰიდროენერგეტიკის განვითარებისათვის, სარწყავი მიწათმოქმედებისა და მევენახეობის გაფართოებისათვის, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებისა და მეცხოველეობის ფერმების წყლით უზრუნველყოფისათვის და სხვ. თუ ასევე უგულებელვყოფთ წყალსაცავების სხვა მრავალ სასიკეთო მხარეებს (წყალდიდობათა შეკავება და ქვედა ბიეფების მიმდებარე ტერიტორიათა დაცვა მოსალოდნელი წალეკვისაგან, თევზსამეურნეო, სარეკრიაციო და სხვა მიზნებისათვის გამოყენება), მაშინ ქართველი საზოგადოებრიობის თვალში, მართლაც, ერთობ საძ-

ობა გიგანტომანიითაა გატაცებუ-
ლი (ალბათ, ისიც საჭიროა ით-
ვას, რომ შვეიცარიამ უკვე მთლ-
ანად აითვისა თავისი ჰიდროენ-
რგორესურსები). გიგანტური ჰ
დრომშენებლობანი უნდა ვე
ოთ მხოლოდ გიგანტურ მდინარ
ებზე და ისიც ყოველთვის არა
განა ვიწრო ხეობაში აღმართულ
ბეტონის მაღლივი კაშხალი (ას
თი საქართველოში მხოლოდ ერ
თი გვაქვს — ენგურჰესის 271,5
სიმაღლის თაღოვანი კაშხალ
გიგანტურად ჩაითვლება? ა
რომ, „გიგანტომანიით გატაცება
ყურით მოთრეული ცნებაა
იგი საქართველოს ჰიდროენე
გომშენებლობას საერთოდ არ მ
ესადაგება. აქედან გამომდინარ
იარლიყების მოყვარულთ მხო

ად მნიშვნელოვანი წყალსაცავ...
ნეო-ენერგეტიკული დანიშნულ-
ების წყალსაცავის წინააღმდეგ,
რომელსაც ჯერ კიდევ არ მიუღ-
წევია საპროექტო დონისათვის
იმის გამო, რომ მიწის ნაკვეთებ-
ისა და სხვადასხვა დანიშნულებ-
ის შენობა-ნაგებობების შენარჩ-
უნების მიზნით წყალსაცავის და-
ტბორვის ზონიდან არ გადის იქ
მოსახლე რამდენიმე ოჯახი. არა-
და, მაღლობელ ადგილებში მათთ-
ვის უკვე კარგა ხანია აგებულია
საცხოვრებელი შენობები და გა-
მოყოფილია მიწის ნაკვეთები.
სამწუხაროა, რომ მათ არ ესმით
და არც სურთ გაიგონ იმ საშიშ-
როების ამბავი, რაც ემუქრებათ
დიდი (კატასტროფული) წყალ-
დიდობისა თუ წყალ მოვარ-
დნის დროს, თუნდაც წყალ-
საცავის დღევანდელი შეზღუდ-
ული წყლის დონის პირობებში.

არ გამოგვადგება ჩვენი საინ-
ჟინრო ტექნიკური საზოგადოებ-
რიობისადმი (რომელსაც ზოგჯერ
„ტექნოკრატიასთან" აიგივებენ)
უნდობლობის ტენდენციების გაღ-
რმავება. იგი იყო და კვლავაც და-
რჩება რესპუბლიკის სახალხო
მეურნეობის ფუძემდებლური და-
რგების მესაძირკვლე.

უდავოა, რომ დღემდე ჰიდრო-
ენერგეტიკულ და წყალსამეურ-
ნეო მშენებლობებში, მართლაც,
არასაკმარისი ყურადღება ექცე-
ოდა ეკოლოგიურ ასპექტებთან
დაკავშირებულ ბუნების დაცვით
ღონისძიებებს, მაგრამ ეს უწი-
ნარეს ყოვლისა ათეული წლების
მანძილზე ქვეყნის სახელმწიფო
ეკონომიკური პოლიტიკით იყო
განპირობებული და არა ეგრეთ
წოდებული ტექნოკრატიის „ბარ-
ბაროსებით", თუ უპასუხისმგებ-
ლობით. ცხადია, ცალკეული შე-
ცდომები ტექნიკურ გადაწყვეტ-
ებში, სამუშაოთა შესრულების
დაბალი ხარისხი და სხვა ხარვე-
ზები არ შეიძლებოდა მთლიანად
გამორიცხული ყოფილიყო საქა-
რთველოს ჰიდროტექნიკური მშე-
ნებლობის პრაქტიკიდან. აქედ-
ან გამომდინარე, ასეთი ხარვეზე-
ბისაგან არც მომავალში ვიქნებ-
ით დაზღვეული, თუ ტექნიკურ-
მა პროგრესმა და საზოგადოებრ-
იობის გაზრდილმა ეკოლოგიურ-
მა მოთხოვნილებებმა სასიკეთო
ძვრა არ შეიტანა ამ საქმეში.

სადავოდ არ მიგვაჩნია, რომ სა-
ინჟინრო ეკოლოგიის მოთხოვნი-
ლებათა გათვალისწინება კაპი-
ტალურ მშენებლობაში, სახალხო
მეურნეობის ყველა სხვა დარგში,
დროის მოთხოვნაა, რომ პრობლ-
ემა გლობალურია და იგი შეტნა-
კლებად ეხება მსოფლიოს ყვე-
ლა ქვეყანას, მათ შორის საქარ-
თველო[illegible], [illegible]რამ, ამასთანავე,
არ[illegible]ონია უკიდურეს-

ტობრივად დაშლილია, ან თუ
სულდგმულობს, მხოლოდ პროფ-
ილშეცვლილი. ობიექტის მიმ-
ართ წარმოქმნილ გართულებულ
სიტუაციებს სიღრმეში რომ ჩავ-
წვდომოდით, უკიდურესად მკაცრ
და მოულოდნელ გადაწყვეტილე-
ბას არ მივმართავდით. და მით
უფრო იმიტომ, რომ მშენებლო-
ბაში უკვე დაბანდებული იყო
150 მილიონ მანეთზე მეტი. ასე-
თი გადაწყვეტილება რომ არ
მიგველო, უთუოდ მოესწრებოდა
ხუდონჰესის პირველი რიგის ერ-
თი ან ორი აგრეგატის მონტაჟი
და ამუშავება, რაც მნიშვნელო-
ვნად შეამცირებდა ელექტროენე-
რგიის არსებულ მკვეთრ დეფიც-
იტს. ჰესების მშენებლობის მიმ-
ართ ჩვენი უარყოფითი პოზიციის
გამო „ცენტრმა" შეწყვიტა ხუ-
დონჰესის მშენებლობისა და ნა-
მახვანჰესის ზედა საფეხურის
(ტვიშიჰესის) მშენებლობის დასა-
წყებად საჭირო დაფინანსება.
ჩვენის აზრით, მშენებლობა არ
უნდა შეგვეწყვიტა, იგი უნდა
შეგვენელებინა, ხოლო ზოგიერთი
სამუშაო შეგვეჩერებინა ეკოლოგ-
იურ ასპექტებთან დაკავშირებულ
გამოკვლევათა დასრულებამდე,
რაც 2-3 წლამდეც შეიძლება გა-
გრძელებულიყო. დღეისათვის ეს
გამოკვლევები უკვე დასრულებ-
ულია საკმაოდ დადებითი შედე-
გებით. ამით შევინარჩუნებდით
ჰიდრომშენებელთა ძირითად ბი-
რთვს და საქმესაც რამდენადმე
წინ წავწევდით, განა ცოტა რამ
იყო შესასრულებელი ხუდონჰესის
სამშენებლო მოედანზე?

რამდენიმე სიტყვა იმ გარემოებ-
ათა შესახებაც, რამაც გამოიწვია
ჩვენი საზოგადოების ერთი ნაწი-
ლის მხრივ მძაფრი კრიტიკა, რო-
მელიც შეეხო სახალხო მეურნეო-
ბის თითქმის ყველა დარგს, მათ
შორის განსაკუთრებით ჰიდრო-
ენერგეტიკულ და წყალსამეურ-
ნეო მშენებლობებს და მათთან
დაკავშირებულ ეკოლოგიურ და
დემოგრაფიულ ასპექტებს. საქმე
ის არის, რომ საზოგადოების აღ-
ნიშნული ნაწილი, რომელშიც გა-
ნსაკუთრებით მწვანეთა მოძრა-
ობის წარმომადგენლები გამოი-
რჩევიან, არ ფარავენ თავიანთ
გულისწყრომას საქართველოში
მშენებარე წყალსაცავების წინაა-
ღმდეგ იმის მიუხედავად, თუ რა
დანიშნულება ექნებათ მათ სახა-
ლხო მეურნეობისათვის. ამ თვა-
ლსაზრისით ძირითადი მახვილი
მიმართულია, უწინარეს ყოვლისა,

ნელ, სარეკრეაციო და სხვა მი-
ზნებისათვის გამოყენება), მაშინ
ქართველი საზოგადოებრიობის
თვალში, მართლაც, ერთობ საძ-
რახის პოზიციაში აღმოჩნდებოდა
ჰიდროენერგეტიკული და წყალ-
სამეურნეო დაპროექტებისა და
მშენებლობის დარგების წამყვა-
ნი სპეციალისტები: ინჟინერ-
ჰიდროტექნიკოსები, მეცნიერე-
ბი, მკვლევარები, სათანადო საპ-
როექტო, სამშენებლო, სამეცნი-
ერო-კვლევითი ორგანიზაციები.
მაგრამ, საბედნიეროდ, ეს ასე
არ არის, წყალსაცავებს ქმნიან
და მომავალშიც შექმნიან ყველა
ცივილიზებულ და განვითარებად
ქვეყანაში, რომელთაც ამისათვის
გააჩნიათ სათანადო წყლის რესუ-
რსები, მიუხედავად იმისა, თუ
რა ფართობის ტერიტორია უჭი-
რავთ მათ გეოგრაფიულ რუკაზე.

წყალსაცავების შექმნასთან და-
კავშირებით შესაბამისი რეგიონე-
ბის მცხოვრებთა შეშფოთებას
კლიმატის მოსალოდნელი შეცვლი-
სა თუ „ალძრული მიწისძვრების"
თაობაზე, ვერ გავიზიარებთ. სა-
ქმე ის არის, რომ პირველი უმნი-
შვნელო ფარგლებში მერყეობს
და ისიც მხოლოდ მიკრორაიონ-
ში და არა წყალსაცავიდან 50-80
კილომეტრის დაშორებით. ასე
რომ, არც მოქმედი და არც პრო-
ექტით გათვალისწინებული წყა-
ლსაცავები ადამიანის ჯანმრთელ-
ობას არ ემუქრება. „ალძრული მი-
წისძვრებიც" არ უნდა გვაფიქრებ-
დეს, რადგან თანამედროვე ტექ-
ნიკურ შესაძლებლობათა პირობ-
ებში მათი კერები შეიძლება „გა-
ნიმუხტოს". მაშასადამე, დღის
წესრიგშია ჩვენი ჰიდრომშენებ-
ლობის პრაქტიკაში თანამედრო-
ვე ტექნიკური მიღწევის დანერგ-
ვის საკითხი. ყოველ შემთხვევა-
ში, ესეც რომ არ იყოს, „ალძრ-
ულ მიწისძვრას" ისევე დაუზია-
ნებელი მიიღებს სეისმომედეგი
ჰიდრონაგებობა, როგორც ჩვეუ-
ლებრივ, სიღრმისეულ (ტექტონიკ-
ური წარმოშობის) მიწისძვრას.

საქართველოში არსებული წყა-
ლსაცავებიდან მოცულობით შე-
დარებით ყველაზე დიდია (1,11
მლრდ კუბური მეტრი) ენგურჰე-
სის წყალსაცავი — 13,5 კვადრა-
ტული კმ ზედაპირის ფართობით,
რომელიც მოქმედი საერთაშორ-
ისო კლასიფიკაციის შესაბამისად
მცირე წყალსაცავებს განეკუთვ-
ნება. რაც შეეხება ხუდონჰესის
წყალსაცავს, რომლის მშენებლ-
ობა 1989 წელს შეწყდა, პროე-

გომშენებლობას საერთოდ არ მი-
ესადაგება. აქედან გამომდინარე,
იარლიყების მოყვარულთ მხოლ-
ოდ ერთი მიზანი ამოქმედებთ,
საქართველოში ჰიდროელექტრო-
სადგურების მშენებლობის წინაა-
ღმდეგ დანთებულ ცეცხლს ნავ-
თი დაასხან, რასაც კიდევაც მიაღ-
წიეს.

წყალსაცავიანი ჰიდროელექტ-
როსადგურების მშენებლობასთ-
ან დაკავშირებით ჩვენს საზოგა-
დოებრიობას საგანგაშო არაფერი
აქვს, რადგან საქართველოს მდი-
ნარეები მიედინებიან ძირითად-
ად მთიანი რელიეფის პირობებ-
ში, ვიწრო ხეობებში (კანიონებში)
და ამდენად, ასეთ ხეობებში
წყალსაცავების შექმნით დიდ
ფართობის ნაყოფიერი მიწების
დატბორვები გამორიცხულია. მა-
გრამ, კანიონების ცალკეული უბ
ნები შეიძლება ტყიანი მასივებ
ით იყოს დაფარული! მაშინ მა
თი გაკაფვა-ამოძირკვისათვის დ
საკომპენსაციო რეკულტივაც
ური ღონისძიებებისათვის გათ
ვალისწინებული უნდა იქნეს მნ
შვნელოვანი სამუშაოები და სათ
ნადო დაფინანსება. ამასთან ერთ
ად, არც ის უნდა დავივიწყო
რომ დღეისათვის საქართველ
ჰიდროენერგორესურსების მხ
ლოდ 12 პროცენტამდე გვაქვს ათ
ვისებული და საკმაოდ გონივ
ულადაც, მაშასადამე, უამრა
საქმე წინ გველოდება. ამ დ
საქმეში არსებულ სიძნელეთა დ
საძლევად საჭიროა მატერიალ
რი რესურსების მობილიზე
რესპუბლიკის მთავრობის ძა
ისხმევა და ჩვენი საზოგადოებ
იობის თანადგომა. საქართველ
ჰიდროენერგომშენებლობის
მდგომარეობაში ხანგრძლივად
ტოვება, რომელშიც ის დ
აღმოჩნდა, დაუშვებლად მიგვაჩ
მიუხედავად მძიმე სიტუაციებ
რომელშიც ამჟამად არის საქა
ველოს სახალხო მეურნეობის
ონომიკა იმპერიული მარ
70-წლიანი პერიოდის შემდეგ
არაერთხელ აღნიშნულა,
ჰიდროენერგორესურსები ჩ
დიდი სიმდიდრეა, ბუნების ნ
ალობევია და მას მოფრთხი
და მაქსიმალურად მომჭირნე
მოყენება სჭირდება. ამ თვა
ზრისიდან გამომდინარე, მი
ნია, რომ პერსპექტივაში საქ
ველოში უნდა აშენდეს ყ
შესაძლო სიმძლავრის ჰიდრო
ქტროსადგურები სათანადო

ურ-ეკოლოგიური დასაბუ-
საფუძველზე, მათ შორის
ნიმე შედარებით მძლავრი
00) მეტ-მდე და საკმაოდ
რაოდენობით საშუალო
0) მეტ, მცირე (1-10) მეტ,
ა მიკრო ჰესები 1 მეტ-ზე
ბი სიმძლავრეებით. ჰიდრო-
ქროსადგურებისათვის შე-
აზებული გრადაცია სიმძ-
თა მიხედვით პირობითია,
, ვფიქრობთ, რომ იგი სა-
სწორად ითვალისწინებს
თველოს დიდი, საშუალო
ცირე მდინარეების ჰიდრო-
ეტიკულ პოტენციალს.
ებით გარკვევით უნდა
ს ისიც, რომ საქართველ-
თავარ მდინარეთა ტექნიკური
ნციალი მათ კანიონურ უბ-
მეტწილად საშუალო და
ობრივ მცირე სიმძლავრის
ს შეესატყვისება, ხოლო მა-
ირველი და შემდგომი რიგ-
ენაკადების საკმაოდ შეზღუ-
ი პოტენციალი (დაახლოებ-
-10 მილიარდი, ხოლო მისი
ომიკური ანუ ეფექტიანი ნა-
4-5 მილიარდი კვტ საათი
წადში) — მცირე, მინი და
ჰესებს, აქედან გამომდინა-
ცალკეულ, შედარებით მძლ-
და საშუალო ჰესების მშენე-
ბაზე უარის თქმა და მხო-
მცირე, მინი და მიკრო ჰეს-
მშენებლობაზე სტრატეგიუ-
კურსის აღება, ეს, თუ მეტს
ვერს ვიტყვით, დიდი გაუგებ-
ნა. არადა, საქართველოს ჰი-
ენერგეტიკის შემდგომი გა-
არების სწორედ ასეთი კონ-
ცია შემოთავაზებული ზოგ-

ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება შებრუნებულს ადასტურებს: „ერთ კილოვატსაათ გამომუშავებულ ელექტროენერგიაზე მიყვანილი გარემოზე ზემოქმედების გავლენა დიდი ჰესებისა უფრო მცირეა, ვიდრე მცირეწყალსაცავებიანი მცირე და მიკრო ჰესებისა“ (1988 წ. ივნისში, სანფრანსისკოში გამართული დიდი კაშხალების მსოფლიო ასოციაციის XVI კონგრესის მასალებიდან). მაგრამ ჩვენი განმარტება აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით სრულიადაც არ ნიშნავს უარს მცირე ჰესების მშენებლობაზე, პირიქით, ისინი მიზანშეწონილია ვაშენოთ საქართველოს მთიანეთის სასოფლო რაიონებში, ფერმერულ, კოოპერაციულ თუ ინდივიდუალურ გლეხურ მეურნეობებში, ადგილობრივ საკურორტო ზონებში. პერსპექტივაში ენერგოსისტემაში ჩართული ახალი მცირე, მინი და მიკრო ჰესები რამდენადმე შეუსუბუქებენ დატვირთვას ბაზისში მომუშავე თბოელექტროსადგურებს და ამით ნაწილობრივ დაიზოგება ძვირად ღირებული შემოზიდული ორგანული საწვავი (ნახშირი, ნავთობი, გაზი). ამასთან ერთად მხედველობაში უნდა მივიღოთ ისიც, რომ შემოდგომა-ზამთრის პერიოდში მცირე მდინარეებზე და მათ შენაკადებზე წყლის ხარჯები ერთბაშად ეცემა და ამდენად მცირე, მინი და მიკრო ჰესებს პრაქტიკულად თითქმის არაფრის მოცემა არ შეუძლიათ. არადა, სწორედ აღნიშნული პერიოდი ხასიათდება ...

ლობის ასპექტები

თი პერიოდული გამოცემის
ლიკაციებში და 1987-1990
ებში გამოქვეყნებულ მრავალ
აზეთო წერილში. ამ პუბლი-
იათა ლაიტმოტივია იმის თავ-
ჯერებული მტკიცება, რომ დი-
სიმძლავრის ჰიდროელექტრო-
გურების წყალსაცავებით წა-
ოქმნილი შეტბორვები და და-
ორვები გამანადგურებელ ზიანს
ნებენ ბუნებას, რომ ისინი ეკ-
ოგიურადაც და ეკონომიკურ-
ც მიუღებელია მცირემიწიანი
ართველოსათვის და ა. შ. მტკი-
ბათა ერთ-ერთ ძირითად და
მაოდ აგრესიულად განწყობილ
ორს, რომელიც ამ ბოლო წლე-
„ეკოკრატის“ ამპლუაში ვიხ-
ეთ, მიზნად დაუსახავს ემსახუ-
, როგორც თვით აღნიშნავს,
ხების ეკოლოგიურ თვითგანა-
ებას“. თუ რა შედეგი გამო-
„ეკოლოგიური თვითგანათ-
ბის“ მიმართულებით გადა-
მულმა ნაბიჯებმა, იქიდანაც
ს, რომ მის პუბლიკაციებში და
არო გამოსვლებში განვითარე-
ლი „იდეები“ აიტაცეს არასპე-
ალისტებმა — რამდენიმე მწე-
ლმა, პუბლიცისტმა, ჟურნალის-
, მწვანეთა მოძრაობის წარ-

ქართველოს ენერგოსისტემაში მწვავე დაძაბულობით. როგორც ვხედავთ, თვით რეალობა ადასტურებს, რომ მცირე ჰესების უპირატესობაზე ლაპარაკი მხოლოდ ილუზიაა, უფრო მეტიც, იგი ჩვენი საზოგადოებრიობის შეცდომაში შეყვანის მცდელობად უნდა იქნეს მიჩნეული.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, მიგვაჩნია (და ეს კიდევაც ვთქვით), რომ საქართველოს ჰიდროელექტროენერგეტიკული რესურსების ათვისება უნდა მოხდეს, როგორც შედარებით მძლავრი და საშუალო, რომელთაც პრიმატი უნდა მივანიჭოთ, ისე მცირე ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობის გზით. უაღრესად საჭიროა, რომ ეს აზრი რაც შეიძლება მალე გაითავისოს ქართველმა საზოგადოებრიობამ, რათა რესპუბლიკის ჰიდროენერგეტიკული მშენებლობა გამოვიყვანოთ შოკური მდგომარეობიდან.

ყველას, მთელ ხალხს, მართებს ჭეშმარიტად ობიექტურად შეაფასოს საქართველოს სახალხო მეურნეობის ეკონომიკის მდგომარეობა, განა მას შეუძლია მიაღწიოს ამაღლობას ელექტროენ-...

ვებს. მაგრამ ფაქტი ფაქტად რჩება, ჰიდროენერგეტიკული და წყალსამეურნეო მშენებლობანი კინალამ ეროვნული ბრძოლის სარბიელადაა გადაქცეული. ჰიდროელექტროსადგურებისა და წყალსაცავების მშენებლობის პრობლემების პოლიტიზებამ მძიმე სურათი შეუქმნა საქართველოს. გარდა იმისა, რაც უკვე მოხდა, ლამისაა მოითხოვონ მდინარე არაგვზე ჟინვალის ჰიდროკვანძის კომპლექსური დანიშნულების წყალსაცავის, თბილისის თავზე აღმართული ამ „დამოკლეს მახვილის“ გაუქმება, ვითომდა იმ საშიშროების გამო, რითაც მისი 100 მეტრი სიმაღლის გრუნტის კაშხალის გარღვევის შემთხვევაში საქართველოს ძველ და თანამედროვე დედაქალაქებს ემუქრება. დასანანია მხოლოდ ის, რომ ზოგჯერ ასეთი ჭრომატიული მსჯელობანი მოისმის რესპუბლიკის ტელეგადაცემათა ეკრანებიდან. რაც შეეხება ენგურჰესის ბეტონის მაღალთაღოვან კაშხალს, მისი დანგრევა და წყალსაცავის გაუქმება ეხლა უკვე შეუძლებელია. არადა, ამის მსურველებიც ხომ გამოჩნდნენ ცოტა ხნის წინათ. მადლობა ღმერთს, რომ ეს მაღალწნევიანი ჰიდროკვანძი მაინც შეგვრჩა აშენებული. აბა წარმოვიდგინოთ საქართველო დღევანდელი მწვავე ენერგეტიკული კრიზისის პირობებში ენგურის მძლავრი ჰიდროელექტროსადგურისა და ჰესების ოთხსაფეხუროვანი კასკადის გარეშე!

მდინარე ენგურის ხეობაში 1988-1989 წ.წ. განხორციელებულმა უმწვავესმა საპროტესტო აქციებმა ეროვნული ბრძოლის მკვეთრი ელფერი მიიღო. კიდევ კარგი რომ აქციის მომწყობთათვის დიდი წინააღმდეგობა არავის გაუწევია, თორემ შეიძლება ძმათა შორის უბედურებაც დატრიალებულიყო. ამ გარემოებას ... სჭირდება. შექმნილ სიტუაციებს მხოლოდ ეკოლოგიური, თუ დემოგრაფიული გართულებებით ვერ ავხსნით. ეს რომ მართლაც სავსებით ასე იყოს, მაშინ პრობლემას უფრო ადვილად გადავწყვეტდით. მაგრამ საქმე ის არის, რომ ჩვენს დღევანდელ დამოკიდებულებას თითქმის ყოველგვარი პრობლემებისადმი, შეეხება ის პოლიტიკას, ეკონომიკას, სოციოლოგიას, დემოგრაფიის საკითხებს, ტექნიკურ პროგრესს თუ სხვა ასპექტებს, ჩვენი აზრით, საქართველოს უკანასკნელი ორსაუკუნოვანი ბედუკუღმართი ისტორიის დაღი აქვს დასმული, მას ერის შინაგანი გულისწუხილი და უკმარისობის გრძნობა ახლავს. ეს გარემოება, თუ სხვაზე არაფერს ვიტყვით, ეჭვის ქვეშ აყენებს ყველა იმ „გიგანტურად“ თუ „თავსმოხვეულად“ წოდებულ საწარმოთა და მშენებლობათა საჭიროების საკითხს, რომლებიც უნიტარული ქვეყნის სახალხო მეურნეობის ეკონომიკის განვითარების ინტეგრაციის პრინციპებზე დაყრდნობით განხორციელდა ჩვენს რესპუბლიკაში საკავშირო მთავრობის (ცენტრის) სანქციებით. მიგვაჩნია, რომ სწორედ ამ ...

განვითარების პრობლემა გადაუწყვეტელი რჩება. ეკონომიკურ მოსაზრებებსაც რომ არ გაეწიოს ანგარიში (რაც ერთობ საეჭვოა), ტექნიკურადაც თითქმის შეუძლებელია ქვეყნის ენერგოსისტემის ფუნქციონირება ჰესების მონაწილეობის გარეშე, განსაკუთრებით პიკური დატვირთვების ზონაში. ამგვარად, წინააღმდეგობათა მიუხედავად, მსოფლიოს ყველა ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყანაში . ჰიდროენერგეტიკულმა მშენებლობამ თავისი გზა გაიკვლია, როგორც სპეციალისტს და ჩვენი მიწა-წყლის თაყვანისმცემელს, მიმაჩნია, რომ საქართველოშიც სწორედ ასეთნაირად უნდა წარიმართოს ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობის საქმე. რაც უფრო მალე გაიგებს ჩვენი საზოგადოებრიობა ამ აუცილებლობას, რასაც მისთვის მხოლოდ დიდი სიკეთე მოაქვს, მით უფრო გულდაჯერებით შეიძლება ვაშენოთ ეკონომიკურად და პოლიტიკურად ძლიერი სუვერენული საქართველო.

თუ მწვანეთა ასოციაცია და მწვანეთა პარტია, რომელთა საქმიანობას (ერთ-ერთი ლიდერის თქმით) „პოლიტიკური ელერადობაც მიენიჭა“, გაგებით არ მოეკიდნენ საქართველოს ჰიდროენერგეტიკული რესურსების გამოყენების აუცილებლობის საკითხს და ქვეყნისათვის სასარგებლო კომპრომისზე არ წავიდნენ, დისკუსიებიდან არაფერი გამოგვივა და დასაღუპავად გავწირავთ მთელ ამ საქმეს.

ერთად განვიხილოთ, ამბობენ ზოგჯერ მწვანეთა ლიდერები. კი ბატონო! ერთად განსახილველი საკითხები საკმარისი რაოდენობითაა, მაგრამ რომელ დიალოგზე ან ერთობლივ განხილვაზე შეიძლება საუბარი, როდესაც კომპრომისის საპირისპირო აზრი უკვე წინასწარ არის ჩამოყალიბებული და შეუვალობის ვეტო აქვს დადებული: „ჩვენ კატეგორიულად წინააღმდეგი ვართ“. ცხადია, ულტიმატური პოზიციაა, ასეთს ჩვენი საზოგადოება უკვე იცნობს. ამჟამად სხვა რამ არის საჭირო, რაკი თითქმის ყველაფერს ნათელი მოეფინა.

დიდად ვაფასებთ ჩვენი მეცნიერებათა აკადემიის ცალკეულ წევრთა, წევრ-კორესპონდენტთა, აგრეთვე, იმ მეცნიერთა და მკვლევართა კეთილშობილურ შრომას, რომლებიც ილვწიან ბუნებისმცოდნეობის დარგებში, კერძოდ კი საქართველოს ბუნების, — მისი ფლორის და ფაუნის შესწავლის საქმეში. მაგრამ მათ შეუძლიათ ერთბაშად უარი თქვან ყოველგვარ საინჟინრო ნაგებობათა განხორციელებაზე, თუ ეს ნაგებობანი თუნდაც მცირე გავლენას მოახდენენ გარემოზე. და არც არის გასაკვირი, რადგან ბუნების დაცვა მათი პროფესიონალური მოვალეობაა. მნიშვნელოვნად განსხვავებულია ტექნიკური მეცნიერების დარგების წარმომადგენელთა პოზიციები, სახელდობრ, ჰიდროტექნიკური და ჰიდროენერგეტიკული მშენებლობის დარგის მეცნიერებს, მკვლევარებს, საინჟინრო-ტექნიკურ კადრებს თავი-...

...ო „ეკოლოგიური თვითგანათ-...ბის“ მიმართულებით გადა-...მულმა ნაბიჯებმა, იქიდანაც ...ნს, რომ მის პუბლიკაციებში და ...ჯარო გამოსვლებში განვითარე-...ლი „იდეები“ აიტაცეს არასპე-...ალისტებმა — რამდენიმე მწე-...ლმა, პუბლიცისტმა, ჟურნალის-...მა, მწვანეთა მოძრაობის წარ-...მადგენელმა, ახალგაზრდათა ...ლკეულმა ჯგუფებმა და თავი-...თი გულისწყრომაც დაუმატეს ...ესისა და ინფორმაციის სხვა ...შუალებათა გამოყენებით. შე-...გად „თვითგანათლების“ მთავ-... მიზანსაც მალე მიაღწიეს.

...ენი საზოგადოებრიობის საკ-...ო ნაწილში შეშფოთებამ და ...შმა დაისადგურა მოსალოდნელი ...იმატის შეცვლის, ბუნებრივი ...უ აღძრული მიწისძვრების, მა-...ალი კაშხალების გარღვევით გა-...ოწვეული წალეკვისა და ასეუ-...ობით ადამიანთა მსხვერპლის, ...როვნული უბედურების გამო და ...შ. მაგრამ „მდგომარეობიდან გამოსავალიც“ მოინახა: „რაც შე-ეხება რესპუბლიკის ჰიდროენერ-გეტიკული რესურსების შემდგომ ...ვისებას, გვირჩევს ეკოკრატი — ...დროტექნიკოსი, იგი უპირატე-სად უნდა განვითარდეს მცირე ...დროელექტროსადგურების მშე-...ბლობის ხარჯზე“;

„იგი უპირატესად უნდა განვი-თარდეს მცირე ენერგეტიკის ხა-რჯზე, მზისა და ქარის ენერგიის გამოყენებით და სხვ“.;

„მცირე ენერგეტიკა ეკოლოგიუ-რად სრულყოფილი ახალი მიმარ-თულებაა ენერგეტიკაში“ (!!!). ...აკვირველია, ეს აზრი როგორ მოუვიდა თავში სპეციალისტს.

ვწუხვართ, რომ მსგავს მოსაზ-რებებს ვერ გავიზიარებთ, რად-გან ისინი მიუღებელია ჯერ ერ-თი, იმ „უბრალო“ მიზეზის გამო, რომ ფაქტობრივად ნიშნავს საქა-რთველომ უარი თქვას საკუთარი ...დიდარი ჰიდროენერგეტიკული რესურსების ძირითადი პოტენცი-ალის გამოყენებაზე, მეორე — მცირე, მინი და მიკრო ჰესები არ შეიძლება იყოს დიდი თუ საშუ-ალო სიმძლავრის ჰიდროელექტრო-სადგურების შემცვლელი, ურ-თიერთ მკვეთრად განსხვავებული ფუნქციებისა თუ სტრუქტურე-ბის გამო და მესამე — ეკოლოგ-იური თვალსაზრისითაც ვერ მივ-იჩნევთ მცირე ჰესებს უპირატესო-ბას. პირიქით, საზღვარგარეთის

რიობამ, რათა რესპუბლიკის ჰი-დროენერგეტიკული მშენებლო-ბა გამოვიყვანოთ შოკური მდგო-მარეობიდან.

ყველას, მთელ ხალხს, მართებს ჭეშმარიტად ობიექტურად შეაფა-სოს საქართველოს სახალხო მეურნეობის ეკონომიკის მდგომა-რეობა, განა მას შეუძლია მიაღ-წიოს აღმავლობას ელექტროენ-ერგეტიკის განვითარების გარე-შე, რომლის ერთ-ერთ ძირითად შემადგენელ ნაწილს ჰიდროენერ-გეტიკა წარმოადგენს? რა თქმა უნდა, არა. მაშასადამე, რაკი არ შეუძლია, არც უნდა დავივიწყოთ ეს ანბანური ჭეშმარიტება, თუ გვინდა მივაღწიოთ დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობის პრობ-ლემების, ქალაქებისა და სოფ-ლების, კურორტების, დაბების, დასახლებული პუნქტების ელექ-ტრომომარაგების საკითხების კა-რდინალურ გადაწყვეტას, ასე სა-ვალალო მდგომარეობაში რომაა დღეს.

ეკონომიკური დამოუკიდებლო-ბის მისაღწევად ჰიდროენერგე-ტიკული მშენებლობის განვითა-რებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება. ეს პრობლემა უნდა გაი-გოს და გაითავისოს ყველამ, ვი-საც გულში სამშობლოსადმი სი-ყვარული და მისი ეროვნული აღორძინებისადმი ერთგულება უდევს. მათ შორის იმანაც, ვის-თვისაც „სვანი კაცის (და ალბათ, საერთოდ ქართველი კაცის ნ. მ.) ამაყი კეთილშობილება მილიონ-ჯერ უფრო ძვირფასია, **ვიდრე მთელი ის ვინ იცის, ვისთვის და რისთვის დახარჯული კილოვატ-საათები**“ (ხაზგასმა ჩვენია ნ. მ.) და ვისაც არ სჯერა, რომ ეს კი-ლოვატსაათები საქართველოს მო-ხმარდება.

ჩვენში ჰიდროელექტროსადგუ-რების მშენებლობის წინააღმდეგ ბრძოლამ ისეთი ფორმა მიიღო, რომ მასში ძნელი გასარჩევია რო-მელი ასპექტები ჭარბობს: ეკო-ლოგიური, დემოგრაფიული თუ პოლიტიკური. ჩვენ გულწრფელად გვსურს დავიცვათ ჰიდრომშენებ-ლობანი გამძაფრებული ეკოლო-გიური ხასიათის კრიტიკისაგან და ცალკეული, პასკვილამდე მიყვა-ნილი თავდასხმებისაგან, ვეძებთ რთული სიტუაციებიდან გამოსა-ვალ ისეთ გზებს, რომლებიც ნა-კლებად დააზარალებენ მშენებარე ობიექტებს (მაშასადამე, რესპუბ-ლიკას) და ამასთანავე აარიდებენ ბუნებას ეკოლოგიური წონასწო-რობის მნიშვნელოვან დარღვე-

...ვსმოხვეულად“ წოდებულ საწარ-მოთა და მშენებლობათა საჭირო-ების საკითხს, რომლებიც უნი-ტარული ქვეყნის სახალხო მეუ-რნეობის ეკონომიკის განვითარე-ბის ინტეგრაციის პრინციპებზე დაყრდნობით განხორციელდა ჩვენს რესპუბლიკაში საკავშირო მთავრობის (ცენტრის) სანქციე-ბით. მიგვაჩნია, რომ სწორედ ამ ნაწილში გვმართებს დაფიქრება და მდგომარეობის გაანალიზება, კარგად უნდა გავიაზროთ ყველა-ფერი, ავწონ-დავწონოთ და რაც სასარგებლო და მისაღებია რეს-პუბლიკისათვის, გავუფრთხილდეთ მას, არ მივაკრათ ისეთი იარლი-ყი, რომელიც უმართებულო იქ-ნებოდა. არ უნდა გამოვიჩინოთ განუკითხაობა ამ საქმეში.

სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის სპეციალისტები (და არა-მარტო ისინი) დაგვეთანხმებიან, რომ როგორიც არ უნდა ყოფი-ლიყო რესპუბლიკის სტატუსი, მისთვის მინიმალურად აუცილე-ბელი იქნებოდა ყველა იმ ჰიდრო-ელექტროსადგურის აშენება, რო-მლებიც ამჟამად მოქმედებს. და-სანანია, რომ დღესაც ვხვდებით ცალკეულ პუბლიკაციებს ეგრეთ წოდებული „თავსმოხვეული“, „გიგანტური“ ენგურჰესის შესა-ხებ, რომელმაც თურმე ა[...]ე დაგ-ვაზარალა.

ჰიდროტექნიკური და ჰიდრო-ენერგეტიკული მშენებლობის მსოფლიო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ დიდად განვითარებულ კაპი-ტალისტურ ქვეყნებს (იტალია, საფრანგეთი, აშშ, კანადა, შვეი-ცარია, შვეცია, ნორვეგია, ფინე-თი, იაპონია და სხვ.), რომელთა ნაწილმა თითქმის ამოწურა ჰიდ-როენერგეტიკული რესურსების მარაგი, კარგა ხანია (30-40 წე-ლზე მეტი) გამოვლილი აქვთ მწვანეთა ბრძოლის ის ეტაპი, რო-მელზეც ამჟამად საქართველო იმ-ყოფება. ჩვენთვის მეტად საინ-ტერესოა, თუ როგორ განვითარ-და და რა შედეგი მოჰყვა აღნიშ-ნულ ბრძოლას. რა თქმა უნდა, სიტუაციები სრულიად კანონზო-მიერად განვითარდა. მწვანეთა საზოგადოებები დარწმუნდნენ, რომ ქვეყნის ჰიდროენერგეტიკუ-ლი რესურსების [...] გარე-შე მისი საწარ[...]

რედაქცია[...] თბილ[...]

რ[...]ის კუნძულის აღმოსავლეთით დაახლოებით ას მილზე.

[...] გასაკვირი, რადგან ბუნების დაცვა მათი პროფესიონალური მო-ვალეობაა. მნიშვნელოვნად გან-ჩხვავებულია ტექნიკური მეცნიე-რების დარგების წარმომადგენე-ლთა პოზიციები, სახელდობრ, ჰიდროტექნიკური და ჰიდროენე-რგეტიკული მშენებლობის დარგის მეცნიერებს, მკვლევარებს, საინ-ჟინრო-ტექნიკურ კადრებს თავი-ანთ პროფესიონალურ მოვალეო-ბად მიაჩნიათ საქართველოს შეუ-ქმნან მყარი ენერგეტიკული ბაზა ძირითადად მისი უმდიდრესი ჰი-დროენერგეტიკული რესურსების ათვისების გზით, რაც დაკავში-რებულია ეკოლოგიურ ასპექტებ-თან — ბუნების დაცვის ღონის-ძიებათა განხორციელებასთან.

რაც შეეხება ენერგეტიკულ კრიზისთან დაკავშირებულ სიტუ-აციებს, მის მოსახსნელად ან შე-სამსუბუქებლად გადაუდებელ ამოცანად მიგვაჩნია დაუყოვნებ-ლივ განხორციელდეს სათანადო ტექნიკური ღონისძიებანი, რათა სრული სიმძლავრით ამოქმედდეს საექსპლოატაციოდ გადაცემული ყველა ჰიდრო-და თბური ელექ-ტროსადგური, დაჩქარდეს მათი გა-ფართოება-რეკონსტრუქციის სა-მუშაოები, აღდგეს რამდენიმე ათეული წლის წინათ გაუქმებუ-ლი 140-ზე მეტი მცირე, მინი და მიკრო ჰესები და სხვ.

ცხადია, ყველა ზემოხსენებული ამოცანის შესრულებისას გვერდს ვერ ავუვლით ეკოლოგიისა და ენერგეტიკის მოთხოვნილებათა შორის წინააღმდეგობრიობას (ჰი-დროენერგეტიკის შემთხვევაში უფრო ნაკლებს). სწორედ ამიტომ უახლოეს პერსპექტივაში, გადაუ-დებელ ამოცანად ისახება ზრუნ-ვა გონივრული ტექნიკური პრო-ექტების შესადგენად (სპეცია-ლისტ-ეკოლოგთა მონაწილეობით), რათა მინიმუმამდე იქნეს დაყვა-ნილი აღნიშნული წინააღმდეგობ-რიობა. ჰიდროენერგეტიკული და-პროექტებისა და მშენებლობის მსოფლიო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ამ დიდ საქმეში შეიძლება დამყარდეს სრული თანხმობა.

ნიკოლოზ მოჭონელიძე,

საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

მოწონელიძის მოსაზრებას, ...ზე: [illegible] ვთხოვთ გამო-ლიო საზოგად[...] [...]ადებული.